

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 407

Jabłko niezgody. Regionalne wyzwania współczesnej gospodarki światowej

Redaktorzy naukowci
Bogusława Drelich-Skulska
Małgorzata Domiter
Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-544-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Europa w obliczu wyzwań współczesnej gospodarki światowej

Jerzy Rymarczyk: Unia bankowa – zabezpieczenie przed kryzysami?.....	13
Maciej Walkowski: Założenia, cele i kontrowersje związane z planowaną realizacją europejskiej inicjatywy pobudzenia inwestycji strategicznych, zwanej Planem Junckera.....	23
Edward Molendowski, Łukasz Klimczak: Porozumienie CEFTA-2006 – jego znaczenie dla rozwoju handlu wzajemnego krajów Bałkanów Zachodnich.....	39
Jowita Świerczyńska: Współpraca celna w obszarze bezpieczeństwa i ochrony unijnego rynku.....	51
Magdalena Nawrot: Analiza realizacji kryteriów konwergencji przez Słowację w latach 2004-2014. Wnioski dla Polski.....	64
Franciszek Adamczuk: Przestrzenne i organizacyjne aspekty rozwoju pogranicza polsko-czeskiego.....	76
Magdalena Rosińska-Bukowska: Rola korporacji transnarodowych w procesie budowania wspólnego stanowiska państw UE wobec Rosji.....	86
Rafał Szymanowski: Niemcy jako koordynowana gospodarka rynkowa. Wymiary transformacji i perspektywy rozwoju.....	98
Magdalena Ziętek: Ważniejsze determinanty rozwoju eurologistyki w euroregionach.....	109
Magdalena Rosińska-Bukowska, Ewa Klima: Audyt miejski – znaczenie dla rozwoju miast w Unii Europejskiej.....	120
Marzena Anna Weresa: Rozwój technologicznych systemów innowacji w gospodarce światowej na przykładzie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych (ICT).....	132

Część 2. Dylematy rozwoju gospodarczego w Azji

Sebastian Bobowski: Megaregionalne projekty handlowe TPP i RCEP w budowie. W co gra Japonia przy dwóch stołach negocjacyjnych?.....	147
Paweł Pasierbiak: Preferencyjne porozumienia handlowe w zagranicznej polityce ekonomicznej Japonii.....	159

Bogusława Drelich-Skulska: Zróżnicowanie polityki klastrowej w krajach azjatyckich na przykładzie Japonii i Indii	169
Szymon Mazurek: Wsparcie eksportowe klastrów ICT w Indiach.....	182
Anna Wróbel: Multilateralizm <i>versus</i> bilateralizm w polityce handlowej Chin.....	192
Zbigniew Wiktor: Gospodarka i polityka Chin w latach 2013-2014.....	202
Marta Ostrowska: Chiński vs. indyjski model rozwoju – efekty i bariery.....	215
Kazimierz Starzyk: Pozaeuropejskie gospodarki odporne transformacji rynkowej. Przypadek Korei Północnej.....	227
Małgorzata Barbara Fronczek: Zmiana pozycji rozwijających się krajów Azji Wschodniej w międzynarodowym handlu nowoczesnymi produktami	240
Przemysław Skulski: Pozycja państw Bliskiego Wschodu na międzynarodowym rynku broni na początku XXI wieku	252

Część 3. Pozycja Polski wobec regionalnych wyzwań rozwoju gospodarczego

Wawrzyniec Michalczyk: Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym w latach 2009-2013 na tle wybranych krajów Unii Europejskiej.....	269
Bartosz Michalski: Konsekwencje członkostwa w Unii Europejskiej dla polsko-niemieckiej wymiany handlowej dobrami <i>mid-tech</i> i <i>high-tech</i>	284
Joanna Michalczyk: Wpływ powiązań regionalnych i globalnych na sytuację w polskim handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi.....	298
Anna Odrobina: Polska jako lokalizacja działalności badawczo-rozwojowej korporacji transnarodowych	316
Karolina Pawlak: Polsko-rosyjski handel produktami rolno-spożywczymi po akcesji Polski do Unii Europejskiej.....	327
Marek Wróblewski: Instrumenty wsparcia eksportu polskich przedsiębiorstw – aktualne tendencje i problemy	341
Agnieszka Majka: Taksonomiczna analiza zróżnicowania poziomu życia w Polsce.....	354
Patrycja Krawczyk: Szanse i zagrożenia dla jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w kontekście nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.....	364
Zbigniew Bentyn: Przemiany uwarunkowań logistycznych w Polsce jako efekt integracji z krajami Unii Europejskiej.....	375

Summaries

Part 1. Europe in the face of modern global economy challenges

Jerzy Rymarczyk: Banking union – protection against crisis?.....	13
Maciej Walkowski: Assumptions, goals and controversies associated with the planned implementation of a European initiative to stimulate strategic investments known as the Juncker Plan.....	23
Edward Molendowski, Łukasz Klimczak: Central European Free Trade Agreement CEFTA-2006 – its importance for the development of mutual trade of the Western Balkans countries.....	39
Jowita Świerczyńska: Customs cooperation in the area of security and protection of the EU market	51
Magdalena Nawrot: Analysis of convergence criteria fulfillment by Slovakia in the period 2004-2014. Lessons for Poland	64
Franciszek Adamczuk: Spatial and organizational aspects of the Polish-Czech borderland development	76
Magdalena Rosińska-Bukowska: The role of transnational corporations in the process of building the EU common position to Russia.....	86
Rafał Szymanowski: Germany as a coordinated market economy. Dimensions of change and prospects for the future.....	98
Magdalena Ziętek: Significant determinants of the development of the Eurologistics in Euroregions.....	109
Magdalena Rosińska-Bukowska, Ewa Klima: Urban audit – importance for the European Union cities development.....	120
Marzenna Anna Weresa: The development of technological innovation systems in the world economy: the case if ICT.....	132

Part 2. Dilemmas of economic development of Asia

Sebastian Bobowski: Megaregional trade projects of TPP and RCEP in progress. What is the name of the Japan's game by two negotiation tables?	147
Paweł Pasierbiak: Preferential trade agreements in the foreign economic policy of Japan.....	159
Bogusława Drelich-Skulska: The diversity of cluster policy in Asian countries on the example of Japan and India.....	169
Szymon Mazurek: Export support for ICT clusters in India.....	182
Anna Wróbel: Multilateralism versus bilateralism in China's trade policy....	192
Zbigniew Wiktor: The economy and politics in China in 2013-2014	202
Marta Ostrowska: Chinese vs. Indian development model – effects and barriers.....	215

Kazimierz Starzyk: Non-European economies opposing market transformation. The case of North Korea.....	227
Małgorzata Barbara Fronczek: The change in the position of developing countries of Eastern Asia in the international trade of high-tech products.	240
Przemysław Skulski: Countries of the Middle East and their position on the international arms market at the beginning of the XXI century	252

Part 3. Position of Poland with regard to regional challenges of economic development

Wawrzyniec Michalczyk: The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in the years 2009-2013 against the background of selected European Union member states	269
Bartosz Michalski: Consequences of the membership in the European Union for Polish-German trade in mid-tech and high-tech goods.....	284
Joanna Michalczyk: The impact of regional and global connections on the situation in Polish foreign trade of agri-food products.....	298
Anna Odrobina: Poland as a location of the R&D activities of Transnational Corporations	316
Karolina Pawlak: Polish-Russian trade in agri-food products after Poland's accession to the European Union.....	327
Marek Wróblewski: Instruments supporting export of Polish enterprises – current trends and problems.....	341
Agnieszka Majka: Taxonomic analysis of the diversity of the standard of living in Poland.....	354
Patrycja Krawczyk: Opportunities and threats to local government units in the aspect of the new financial perspective of the European Union 2014-2020	364
Zbigniew Bentyń: Changes of logistics performance in Poland as a result of integration with the European Union states.....	375

Zbigniew Wiktor

Dolnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach

e-mail: z.wiktor@gazeta.pl

GOSPODARKA I POLITYKA CHIN W LATACH 2013-2014

THE ECONOMY AND POLITICS IN CHINA IN 2013-2014

DOI: 10.15611/pn.2015.407.17

Streszczenie: Chińska Republika Ludowa uzyskała w 2013-2014 r. znaczący wzrost mimo światowego kryzysu finansowo-ekonomicznego, który objął także częściowo Chiny. Mierzony w PKB wyniósł on w 2013 r. 7,6%, a w 2014 r. 7,4% wzrostu. W liczbach globalnych PKB w 2013 r. wyniósł prawie 57 bln juanów, w 2014 r. 63 bln 646 mld juanów, co nominalnie oznaczało 10 bln 437 mld USD, a biorąc pod uwagę wyższą siłę nabywczą juana, należy tę wielkość pomnożyć razy 1,4, co daje 14,4 bln US USD. Rozwój Chin jest ogromny, ale napotyka bariery międzynarodowe i wewnętrzne, które go osłabiają: spadek eksportu, dysproporcje w dochodach najbogatszych i najbiedniejszych, między miastem a wsią, niska wydajność pracy, szczególnie w produkcji rolnej, nierozwiązana kwestia mieszkaniowa. W Chinach umacnia się kapitalizm państwowy, choć oficjalnie deklarują socjalistyczną gospodarkę rynkową.

Słowa kluczowe: gospodarka i polityka Chin w 2013 i 2014, polityka międzynarodowa, podstawowe wskaźniki ekonomiczne w 2013, problemy wewnętrzne, socjalistyczna gospodarka rynkowa, kapitalizm państwowy.

Summary: The economy of the People's Republic of China considerably grew (despite the world financial economic crisis) measured in GDP: 2013 – 7.6%, 2014 – 7.4% year to year. In global numbers GDP was 57 bln yuan in 2013 and 63 bln 646 mld juan in 2014. which nominally meant 10 bln 437 mld USD and in purchasing power of yuan in 2014 14.4 bln USD, (85%) of USA GPD. The development of China is great, but in the last years it has met international and internal tensions, which make it weaker: the decline of export, the gap between the rich and the poor, as well as rural and urban incomes, low productivity in farming and industry. In social policy the housing and *hukou* system remains the main problem. China officially declared the socialist market economy, but it is strengthening state capitalism.

Keywords: economy of China, politics of China in 2013-2014, international policy, basic economic factors of 2013, incomes, housing problem, socialist market economy, state capitalism.

1. Wstęp

„Gospodarka Chin zwalnia tempo!”, „Chiny grzęzną w kryzysie!”, „Chiny to kolos na glinianych nogach” – taki jest tenor informacji światowych agencji medialnych z Chin. Czy odpowiada to prawdzie? Czy Chiny idą w kierunku socjalizmu czy kapitalizmu państwowego? Świat rzeczywiście znajduje się nadal w wielkim kryzysie, mimo optymistycznych opinii wygłaszanych przez czołowych polityków i niektórych ekonomistów i politologów. Obejmuje on wszystkie główne mocarstwa kapitalistyczne, ale jak wygląda to rzeczywiście w Chinach?

Ostatnie wstępne dane Chińskiego Urzędu Statystycznego (National Bureau of Statistics of China) informują, że w 2014 r. PKB Chin (bez Hongkongu, Makao i Tajwanu) wzrósł o 7,4% w stosunku do 2013 r., a więc jest to wielkość budząca respekt, biorąc pod uwagę potencjał finansowo-gospodarczy Chin, a także z trudem przewyżających kryzys czołowych potęg świata zachodniego. Wynik ten mieści się w ogólnych i dotychczasowych trendach wzrostu, realizowanego 5-letniego planu rozwoju społeczno-gospodarczego Chin (2011-2015), zakładającego średnio 7% rocznego wzrostu (por. [*Preliminary Accounting Results...* 2015]). Zapewne wynik ten nie satysfakcjonuje nowego kierownictwa politycznego Chin, na którego czele od 2012 r. stoją Sekretarz Generalny KC Komunistycznej Partii Chin i Prezydent Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinping oraz premier rządu centralnego (Rady Państwowej) Li Keqiang. Wynik 7,4-procentowego wzrostu PKB jest w dalszym ciągu odzwierciedleniem tendencji powolnego spadku PKB w ostatnich latach: 2013 – 7,6%, 2012 – 7,7%, 2011 – 9,3%, co daje roczny średni wzrost nieco ponad 8%, a więc średnio ok. 1% więcej niż zakładały ostrożne plany na obecną pięcioletkę, przygotowywane w warunkach głębokiego krachu na światowych rynkach po roku 2008¹.

Chiny są od 1978 r. w ramach „polityki otwarcia na świat zewnętrzny” i wdrożonych mechanizmów rynkowych, nazwanych później „socjalistyczną gospodarką rynkową”, która wpisana została w 1992 r. do Konstytucji ChRL jako podstawowa zasada polityczno-ustrojowa Chin. W ciągu tego liczącego kilkadziesiąt lat okresu Chiny rozwijały się niezwykle dynamicznie, osiągając roczny wzrost ponad 10%, co rezultowało wielokrotnym podwojeniem PKB i wysunęło przed kilku laty gospodarkę Chin na drugie miejsce po USA, osiągając w 2013 r. 80% poziomu USA, w 2014 r. ok. 85%. Eksperci MFW analizując obie gospodarki, wyrażają opinie, że ich potencjał jest zbliżony, a w niektórych działach Chiny wyprzedziły USA. Oczywiście, różne są struktury gospodarcze obu państw, co wynika z różnic historyczno-rozwojowych oraz polityczno-ustrojowych. Tak czy inaczej świat wielkiego kapitału patrzy z rosnącym respektem i niepokojem na Chiny, które w gremiach politycznych traktowane są nie tylko jako konkurencyjny partner, ale jako przeciw-

¹ Dane za 2013 r i wcześniejsze pobrano także z Internetu (por. [*Statistical Communiqué of the People's Republic of China...* 2014, s. 1-2]).

nik a nawet ideowo-polityczny wróg (por. [Kołodko 2013, s. 352 i n.; Kołodko 2008, s. 291 i n.]).

Rozwój Chin odbywa się w ramach zglobalizowanej gospodarki światowej i negatywne następstwa kryzysu dotknęły także Chiny, np. w zakresie handlu zagranicznego, w szczególności osłabienia chińskiego eksportu i trudności w zakresie ożywienia rynku wewnętrznego (zwłaszcza na wsi). Świadczą o tym dane wzrostu PKB we wcześniejszych latach: 2006 r. – 12.7%, 2007 r. 14.2%, 2008 r. 9.6%, 2009 r. 9.2%, 2010 r. 10.3%. Średnio więc w ciągu poprzedniej 5-latki był to przyrost 11.2%, a uwzględniając procent składany, znacznie większe wartości. W 2006 r. PKB Chin w liczbach bezwzględnych wynosił ponad 21 bln juanów, w 2007 r. ponad 26 bln, w 2008 r. ponad 31 bln, w 2009 r. ponad 34 bln i w 2010 r. ponad 39 bln juanów. Dla porównania dodajmy, że liczby te w latach 2011-2014 były następujące: 2011 r. – ponad 47 bln juanów, 2012 r. prawie 52 bln, 2013 r. prawie 57 bln i w 2014 r. 63 bln 646 mld juanów. Ta ostatnia wielkość zrelatywizowana do USD (1 : 6.1) oznacza, że Chiny nominalnie osiągnęły wielkość 10 bln 437 mld USD., jednak siła nabywcza juana jest wyższa i ta wielkość musi być przemnożona razy 1,4, co daje wielkość 14,4 bln USD., a więc zbliżoną do wielkości PKB USA (więcej na ten temat zob. [Wiktor 2014a, s. 68 i n.; Wiktor, Rakowski 2012, s. 184 i n.; o wcześniejszych etapach rozwoju Chin zob. Wiktor 2008, s. 259 i n.]).

W 2014 r. największy przyrost PKB odnotowano w usługach: 8.1%, w przemyśle: 7,3% i w rolnictwie: 4,1%. W liczbach bezwzględnych wyrażało się to odpowiednio 30 bln 673 mld juanów, 27 bln 139 mld, 5 bln 833 mld juanów, razem: 63646 mld juanów. Największy wzrost osiągnięto w obrotach finansowych (10,2%), handlu hurtowym i detalicznym (9,5%), budownictwie (8,5%) i przemyśle (7,0%). Większa była dynamika pierwszego (7,4%) i drugiego kwartału (7,5%), słabsza czwartego (7,3%) [*Preliminary Accounting Results...* 2015, s. 2; więcej zob. Zhou Xiaoyan 2014, s. 14-17].

2. Wpływ czynników międzynarodowych na gospodarkę i politykę Chin

Generalnie Chiny prowadzą politykę pokojową, a w stosunkach zagranicznych kierują się 5 zasadami sformułowanymi jeszcze na Konferencji w Bandungu w 1955 r.: wzajemnego zaufania, wzajemnych korzyści, respektowania suwerenności innych państw, pokojowego współistnienia i unikania wojny. W polityce obronnej hołdują zasadzie doktryny obronnej, a więc ich zbrojenia mają charakter defensywny i nie są wyższe, niż wymaga to obronna konieczność. Jako wielkie mocarstwo mają stałe miejsce w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, jej rosnąca pozycja gospodarcza daje im możliwość aktywnego wpływania na światowe życie gospodarczo-finansowe; w szczególności prowadzą aktywną politykę w Azji i w stosunku do państw tzw. trzeciego świata, czując się ich reprezentantem na arenie międzynarodowej. Chiny

nie były członkiem Układu Warszawskiego, nie są także członkiem NATO i w istniejących konfliktach międzynarodowych zajmują pozycję neutralną bądź popierają słabszych, głównie państwa postkolonialne².

Jednocześnie Chiny rozwinęły wielką wymianę z państwami i korporacjami wysoko rozwiniętych państw kapitalistycznych, co spowodowało olbrzymi napływ kapitału zagranicznego, szczególnie inwestycji bezpośrednich, których wielkość przekroczyła 100 mld USD rocznie. Dzięki temu uzyskały one wielki dostęp do nowoczesnych technologii przemysłowych i informatycznych, które umożliwiły im gigantyczny wzrost gospodarczy. Zmieniły także swą strukturę gospodarczą i społeczno-zawodową, stały się państwem, w którym usługi i przemysł dają ponad 90% PKB. W dalszym ciągu jednak stopień urbanizacji jest niski (ok. 54%), w rolnictwo zatrudnia ok. jedną trzecią siły roboczej, co jest piątą achillesową Chin. Choć Chiny „depczą po piętach” USA w zakresie globalnych wielkości PKB, to ich struktura gospodarcza wymaga dalszych głębokich reform i pokoleniowego wysiłku narodu. Wydajność pracy w porównaniu z najbardziej rozwiniętymi krajami jest 4-5 razy niższa, w rolnictwie w produkcji roślinnej prawie 100, a w produkcji zwierzęcej 30 razy niższa. Liczby te odzwierciedlają skalę postępu Chin, ale jednocześnie dalszego zacofania [więcej zob. Wiktor, Rakowski 2013, s. 433-458, 459-478].

Chiny jako gospodarka wschodząca są bacznie obserwowane przez wiodące czynniki światowej polityki. Kryzys gospodarczy nie został przezwyciężony, świat kapitalistyczny, szczególnie USA i państwa NATO, poszukuje w wojnach sposobu jego przezwyciężenia. Świadczą o tym wojny w Iraku, Afganistanie, Jugosławii, w północnej Afryce, Syrii, a ostatnio konflikt na Ukrainie. Jednocześnie koła wielkiego kapitału w Europie doprowadziły do powstania względnie homogeniczej Unii Europejskiej, która obejmuje 28 państw i 505 mln ludzi, a jej potencjał gospodarczy, choć jeszcze nie tworzy jednolitego organizmu, wysunął się na czoło i wynosił w 2013 r. ok. 23,5% światowego PKB, a więc więcej niż USA (ok. 22%). Aspiracjom ekonomicznym towarzyszą aspiracje polityczne. Unia Europejska staje się coraz bardziej samodzielnym podmiotem światowej polityki, także wojskowo-obronnej, i pogłębiają się sprzeczności między Unią a USA, co wyraźnie widać w stosunku do konfliktu na Ukrainie. Chiny w tym nasilającym się konflikcie udzielają coraz większego poparcia Rosji, co wpisuje się w logikę ich dotychczasowej polityki zagranicznej i obronnej [Wiktor 2015, s. 263-281; o głównych celach chińskiej dyplomacji zob. An Gang 2014, s. 14 i n.].

Ważny dla dalszych losów świata, w tym także Chin, będzie nowy projekt integracyjny, zakładający ściślejsze więzi handlowe USA i UE, tzw. Transatlantyk (TTIP), unia celno-handlowa USA-UE, tworzących w sumie ok. 45,5% światowego

² W odniesieniu do państw Afryki zob. obszerną pracę Ł. Firmantego [2013], w szczególności s. 95 i n., a także teksty źródłowe, s. 339-380. O polityce Chin w stosunku do USA por. Yu Lintao [2013, s. 14-16].

PKB; projekt ten wdrażano do realizacji już od 2014 r. Zmierza on do usunięcia narastających sprzeczności między czołowymi potęgami kapitalistycznymi, a jednocześnie zatrzymania procesu usamodzielniania gospodarczego i militarnego Unii Europejskiej i w konsekwencji uznania i umocnienia hegemonii USA jako niekwestionowanego lidera świata zachodniego. Projekt ten budzi sprzeciw sił antyimperialistycznych, głównie europejskiego świata pracy, ale także znaczących kół narodowej burżuazji państw europejskich³.

Drugim projektem jest dążenie państw imperialistycznych do osłabienia i rozbięcia Rosji i dalszego okrążania Chin, co ma różne aspekty, wymiary i formy działania. Jest to poczynając od lutego 2014 r. konsekwentnie realizowany plan zmiany układu sił na Ukrainie i w Rosji. Ta ostatnia pod kierunkiem W. Putina zdołała odbudować znaczną część swego dawnego potencjału gospodarczego, ale – jako głównie gospodarka oparta na surowcach – przede wszystkim wojskowego, i próbuje realizować projekt Unii Europejsko-Azjatyckiej państw d. ZSRR, w tym także Ukrainy. Napotkało to gwałtowny i ostry sprzeciw sił ukraińskich, głównie wielkich oligarchów, orientujących się na Zachód, popieranych w różny sposób przez UE i USA. Od ponad roku na Ukrainie trwa wojna domowa, szczególnie w jej wschodniej części, gdzie powstały separatystyczne republiki Doniecka i Ługańska. Trwa proces jej dezintegracji, zapoczątkowany przyłączeniem Krymu do Rosji. W konflikt na Ukrainie coraz bardziej włączają się państwa sąsiadujące, w tym Rosja, Polska, Litwa, a także Anglia, Niemcy, Francja, UE i USA. Walka o Ukrainę jest częścią międzynarodowej walki o przyszłość Rosji, o jej osłabienie, a nawet rozbitcie na kilka regionów, co wcześniej prognozował Z. Brzeziński [1998, 2004, 2008].

Rozbitcie i rozczłonkowanie Rosji może mieć daleko idące skutki nie tylko z powodu jej możliwego osłabienia, ale także opanowania jej wielkich zasobów terytorialnych, morskich, bogactw naturalnych (ropa, gaz, rzadkie metale, zasoby wodne itd.). To także perspektywa nowego „zagospodarowana geopolitycznego” Syberii, Azji Centralnej i Dalekiego Wschodu. A więc projekt ten (i jego realizacja), nazywany „Wielką Wspólnotą od Vancouver do Władywostoku”, rozszerzenie „Transatlantyku” i Unii Europejskiej daleko na wschód, na tereny d. ZSRR, stanowiłby także ukoronowanie zamiarów imperializmu nie tylko w okrążeniu, ale osaczeniu socjalistycznych Chin. Projekt ten jest całkowicie sprzeczny z żywotnymi interesami tak Rosji, jak i Chin. Można się spodziewać odpowiedniej reakcji tych państw w zakresie zacieśnienia współpracy gospodarczej, wojskowej i na arenie międzynarodowej, w czym ważna rola Szanghajskiej Organizacji Współpracy i BRICS. Jednocześnie Chiny budują i ugruntowują sojusz z licznymi państwami tzw. trzeciego świata, w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej, i wzmacniają potencjał wojskowy (np. w 2014 r. wydały na budżet wojskowy 140 mld USD), co przy ich obron-

³ Unia celno-handlowa między USA i Unią Europejską wpisuje się w pogłębiający się proces globalizacji światowej gospodarki (zob. [Stiglitz 2007, s. 88 i n.; Samir 2004, s. 95 i n., a w szczególności Blessing 2014, s. 53 i n.]).

nej doktrynie wojennej zapewnia im bezpieczeństwo międzynarodowe. Wydaje się, że rozważna polityka międzynarodowa Chin jest gwarancją ich dalszego dynamicznego rozwoju w pierwszej połowie XXI wieku⁴. Bardziej szczegółowo główne problemy gospodarcze Chin przedstawia się w oparciu o dane z 2013 r.

3. Główne wskaźniki rozwoju ekonomicznego w 2013 r.

Ogólnie biorąc, wielkość chińskiego PKB była ogromna (ok. 80% poziomu USA), ale produkcja przemysłowa była większa niż w USA, większe były także obroty zagraniczne, również inwestycje – kilkakrotnie większe, co było główną przyczyną kilkakrotnie szybszego tempa wzrostu dochodu narodowego. Słabością gospodarki Chin jest jej wydajność. Liczba zatrudnionych w Chinach jest 4,5-krotnie wyższa niż w USA, zatem poziom wydajności pracy jest niższy ok. 5 razy, najbardziej w rolnictwie, bo średnio kilkadziesiąt, chociaż łącznie produkcja rolna jest w Chinach znacznie wyższa niż w USA (w 2013 r. wyprodukowano 602 mln ton zbóż). Inną słabością jest przerost inwestycji, a uzyskane w ich wyniku moce produkcyjne w hutnictwie żelaza, cementowniach i szklarniach były większe o ok. 30% od potrzeb produkcji. Duże środki przeznaczono na ochronę środowiska⁵.

Nie dokonały się poważne istotne zmiany strukturalne, a poza szybszym wzrostem informatyki zaszły raczej niepomysłne zmiany, o czym świadczy fakt, że produkcja 6 najbardziej energochłonnych gałęzi przemysłu wzrosła w tym roku o 10,1%, jeszcze szybciej aniżeli w roku poprzednim i znacznie szybciej od ogólnego wzrostu przemysłu, który wyniósł 7,9%. Przy braku zmian strukturalnych wzrost wydajności pracy w działach pozarolniczych, wynoszący ok. 5%, można traktować jako wzrost osiągnięty głównie wewnątrz poszczególnych gałęzi, a nie z przesunięcia się produkcji z gałęzi o niskiej wartości dodanej do gałęzi o wysokiej wartości dodanej.

Również w obrotach handlu zagranicznego, realizowanego prawie wyłącznie wyrobami przemysłowymi, nie zaszły w roku 2013, w odróżnieniu od lat poprzednich, istotne zmiany strukturalne, o czym świadczy fakt głębokiej i prawie niezminiającej się w roku 2013 zależności Chin od wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych, chociaż w poprzednich latach ona się zmniejszała na skutek wzrostu udziału państw słabo rozwiniętych. Wskazują na to następujące podstawowe wskaźniki: udział eksportu Chin do tych państw w ich ogólnym eksporcie (USA, UE,

⁴ O głównych celach polityki obronnej ChRL zob. [Hu Jintao 2013, w szczególności rozdz. V, s. 50-60, oraz rozdz. IX, s. 85-88]. Uszczegółowienie tych celów znalazło wyraz w Uchwale KC KPCh w sprawie niektórych najważniejszych zagadnień dotyczących kompleksowego pogłębiania reform, przyjętej przez 3. Posiedzenie Plenarne 18. KC KPCh 12 listopada 2013 r. rozdz. XV, Pogłębianie reform w zakresie obronności kraju i sił zbrojnych, tezy 55-57 [Dokumenty z 3. Posiedzenia plenarnego... 2014, s. 105 i n.].

⁵ O rozwiązywaniu problemów ekologicznych Chin (na przykładzie Mongolii Wewnętrznej) zob. [Green Desert... 2014, s. 36-38, 38-39].

Hongkong, Japonia, Korea Południowa i Tajwan) wynosił w 2012 r. 62,8%, w 2013 r. 62,1%. Udział wyrobów wykonanych w sposób nakładczy (przynoszący bardzo małe zyski) wyniósł w 2012 r. 34,7%, a w 2013 r. 32,6%. Podobnie jak w roku 2012 wartość eksportu na mieszkańca była w Chinach w roku 2013 ok. 7 razy niższa aniżeli w państwach rozwiniętych (por. [*Statistical Communiqué of the People's Republic of China...* 2014, zwłaszcza rozdz. VI Foreign Economic Relations, s. 15-19, oraz tabele; por. też: Hu Yue 2012, s. 8-11]). Wszystkie te fakty razem wzięte wskazują, że bardzo szybki rozwój globalny potężnych już Chin ma nadal charakter ekstenywny, oparty na niskim stopniu przetwórstwa coraz trudniej osiągniętych bazowych surowców, o narastających szkodach dla środowiska i przy ich wzrastającym deficycie i imporcie. Wymusza on rozwój gospodarki przy dalszym szybkim wzroście ich zużycia, przy braku dostatecznego rozwoju gałęzi o produkcji na wysokim poziomie technicznym, co powoduje też nieekwiwalentny charakter wymiany z państwami wysoko rozwiniętymi i ciągle usiłowania zwiększania do nich eksportu wyrobów nisko przetworzonych, których one posiadają już nadwyżki i nie są nimi tak bardzo zainteresowane, tym bardziej że mogą je uzyskać z innych krajów, słabiej rozwiniętych od Chin.

Usiłowania Chin poprawy swej sytuacji przez forsowanie wymiany handlowej z krajami słabo rozwiniętymi, do których Chiny eksportowały takie wyroby przemysłowe, których one nie potrafiły jeszcze produkować, przyniosły w sumie jeszcze niezbyt wielkie efekty. Lepiej przedstawia się sprawa w dziedzinie inwestycji infrastrukturalnych, które Chiny wykonują sprawnie i tanio i które osiągnęły w roku 2013 prawie 100 mld USD. Jednakże ten sukces nie może zmienić ogólnego stwierdzenia, że mimo osiąganego postępu technicznego Chiny nie są jeszcze w stanie zmienić swojej niskiej pozycji technicznej w stosunku do państw wysoko rozwiniętych, mimo wielkich i rosnących wydatków na prace naukowo-badawcze, które wzrosły o 15,6% w stosunku do roku 2012, osiągając 2,09%, bliskiego już udziałowi w PKB wydatków na te cele w państwach wysoko rozwiniętych (2-3%, a w Polsce 0,7%). O tym wzroście świadczy m.in. fakt, że w roku 2013 było w użyciu 545 tys. innowacyjnych patentów krajowych, stanowiących już 52,7% ogólnej liczby patentów tego typu w Chinach, i udział ten wciąż wzrasta. Prawdopodobnie chińskie patenty są jednak na ogół niższej klasy od zagranicznych. Dlatego też dystans techniczny między Chinami a tymi państwami w zasadzie nie zmniejsza się, tym bardziej że pilnie strzegą one swego monopolu patentowego, szczególnie w zakresie wynalazków, przed wszystkimi słabymi krajami, a najbardziej przed potężniejącymi Chinami, zarówno ze względów konkurencyjnych, jak też militarnych i ustrojowych (o sukcesach i trudnościach reformowania gospodark Chin zob. [Lan Xinzhen 2013, s. 14-17]).

O zacofaniu Chin w zakresie najwyższej techniki świadczy fakt, że Chiny, które przystąpiły do wyścigu technicznego z opóźnieniem co najmniej 30 lat w stosunku do państw wysoko rozwiniętych, nie posiadają jeszcze ani jednego laureata Nobla z dziedziny nauk ścisłych (fizyka, chemia, fizjologia), podczas gdy w państwach

wysoko rozwiniętych to najwyższe wyróżnienie naukowe osiągnęło już ponad 560 uczonych.

Wydaje się, że jedną z istotnych przyczyn trudności dla Chin pokonania tego dystansu jest to, że w ciągu toku nauki młodzież chińska, przeznaczając zbyt wiele czasu na naukę chińskich hieroglifów, ma zbyt mało czasu na uczenie się w sposób kreatywny, co w obecnej epoce wiedzy jest najważniejszym czynnikiem uzyskiwania osiągnięć w dziedzinie badań podstawowych i ważnych wynalazków. Naszym zdaniem jest to jedna z przyczyn, dla których, chociaż Chiny od wielu pięćdziesiąt lat postulują przejście od rozwoju ekstensywnego do intensywnego oraz podobną zmianę struktury swego handlu zagranicznego, to jednak udaje się im w małym stopniu. Ciągłe zachodzi pytanie, jak tego dokonać, w jakim czasie i w jakich kierunkach.

W zakresie ekologii należy stwierdzić, że mimo dużych wysiłków państwa zachodzi wciąż raczej pogorszenie sytuacji. Przy dużym wzroście zużycia energii spadek jej zużycia na jednostkę PKB, rzędu 3,5-4% rocznie, nie kompensuje w pełni wzrostu szkód wyrządzonych w atmosferze, w wodzie i na terenach lądowych. W produkcji energii elektrycznej, mimo wzrostu tzw. czystej energii, ilość energii produkowanej z paliw kopalnych ciągle wzrasta. Chociaż w niektórych dziedzinach zachodzi poprawa, jak np. w zapewnieniu ludności wiejskiej wody pitnej dobrej jakości (w roku 2014 ten problem miał zostać rozwiązany dla całej ludności wiejskiej), to przeważały zjawiska ujemne, np. wielki wzrost smogu aglomeracji (zob. [Yin Pumin 2014a, s. 24-25]).

4. Dochody ludności

W zakresie dochodów indywidualnych wzrost na mieszkańca wyniósł 8,1%, znacznie niżej aniżeli w roku 2012, kiedy wyniósł on ok. 10%. Dochody ludności wiejskiej wzrastały w roku 2013 podobnie jak w roku 2012 nieco szybciej niż ludności miejskiej. Tym niemniej zróżnicowanie dochodów między ludnością miejską a wiejską jest ogromne. Dochody roczne na mieszkańca wsi wynosiły 8896 juanów rocznie, a ludności miejskiej 26 955, czyli były trzykrotnie wyższe, spożycie żywności na mieszkańca wsi wynosiło 3111 juanów wobec 8893 w mieście, a więc stanowiło tylko 35% wartości spożycia ludności miejskiej, chociaż oczywiście ludność wiejska na ogół spożywała tanie, nieprzetworzone przemysłowo i niesprzedawane w handlu wyroby produkcji własnej (por. [*Statistical Communique of the People's Republic of China...* 2014, s. 23 w szczególności grafy 15, 16; więcej zob. Lan Xinzhen 2014, s. 32-35; Yin Pumin 2014c, s. 24-26]).

Co się tyczy ogólnego zróżnicowania dochodowego, to jest ono podobne do zróżnicowania w słabo rozwiniętych krajach kapitalistycznych na podobnym poziomie PKB na mieszkańca, takich jak Brazylia czy Meksyk, a nawet Indie. Świadczy o tym podobna wielkość tzw. wskaźnika Giniego, mierzącego ogólny stopień zróżnicowania dochodów, który wynosi zarówno w Chinach, jak i w tych państwach ok. 0,47-0,48. W roku 2013 ten wskaźnik wynosił 0,473 wobec 0,474 w roku 2012.

Tak więc istnienie ustroju socjalistycznego w Chinach w obecnej formie nie doprowadziło do tego, aby zróżnicowanie społeczne było mniejsze aniżeli w innych słabo rozwiniętych krajach kapitalistycznych o podobnym poziomie PKB na mieszkańca.

Ważna różnica na korzyść Chin polega na tym, że ogólny wzrost poziomu życia jest szybszy niż w tych państwach. Zróżnicowanie dochodowe w Chinach jest jednak nieporównanie większe od zróżnicowania w rozwiniętych krajach UE, gdzie wskaźnik Giniego wynosi 0,3. Nie dotyczy to USA, gdzie w wyniku stosowania skrajnie liberalnej polityki ekonomicznej wielkość wskaźnika Giniego jest podobna do chińskiego, chociaż oczywiście na kilkakrotnie wyższym poziomie. To chyba tłumaczy, dlaczego wielka burżuazja chińska naciska na naśladowanie modelu rozwoju USA.

Ujmując tę sprawę dla Chin w sposób bardziej konkretny, według chińskiego GUS dochody na osobę dolnego kwintyla (20%) ludności wiejskiej wynosiły w 2013 r. 2,6 tys. juanów, a górnego kwintyla – 21,3 tys. juanów (por. [*Statistical Communique of the People's Republic of China...* 2014, w szczególności rozdz. IX, s. 22-24, oraz wykresy 16, 17; zob. też Lan Xinzhen 2014, s. 32-35]). Rozpiętość między górnym a dolnym kwintylem była aż 8,2-krotna. Dla ludności miejskiej odpowiednie wielkości wynosiły 11,4 tys. i 56,4 tys. juanów, co daje wielokrotność 4,9. Dla całej ludności, jeśli przyjąć, że liczba ludności wiejskiej jest w przybliżeniu równa liczbie ludności miejskiej, to okaże się, że dolny decyl ogółu ludności ma średnie roczne dochody na osobę 2,6 tys. juanów, (co oznacza, że duża część tej grupy żyje poniżej granicy ubóstwa, wynoszącej dla ludności wiejskiej 2,4 tys. juanów), a górny 56,4. Oznacza to 22-krotną rozpiętość dochodową pomiędzy najniższym a najwyższym decylem ogółu ludności.

Tak więc ponad 130 mln osób żyje w dużej biedzie, a ponad 130 mln w dużym zbytku. Wśród tej najwyższej grupy ludności wciąż wzrasta liczba milionerów i miliardów. Oficjalna chińska agencja cytuje takie przykłady: chińscy bogacze kupili najwięcej rolls-royce'ów na świecie, więcej aniżeli w USA, w roku 2013 sprzedano tysiąc ton złota na przedmioty zbytku, najwięcej na świecie, chociaż wydobycie złota w Chinach wyniosło 400 ton, a ogólnie biorąc udział w światowym zakupie przedmiotów zbytku wynosi aż 47%, chociaż PKB Chin w cenach o porównywalnej sile nabywczej wynosi tylko ok. 15% światowego PKB. Stanowi to dowód, że wciąż powtarzane twierdzenia kierownictwa chińskiego o ogólnej jedności interesów całego społeczeństwa, a w tym również wymienionych wyżej skrajnych grup społecznych, są bezpodstawne. Trudno przypuścić, aby ogół Chińczyków mógł wierzyć w jedność tych interesów, jak również w to, że propagowany przez kierownictwo „socjalizm o chińskiej specyfice” jest rzeczywiście drogą prowadzącą do wyższej formy socjalizmu, oznaczającej w najprostszym rozumieniu tego pojęcia społeczeństwo bezklasowe, o wspólnych interesach, przy małym stopniu zróżnicowań społecznych.

Postęp osiągniany w ciągu ostatnich lat w dziedzinie zabezpieczeń społecznych i wyrażający się w poprawie wielu wskaźników w zakresie wzrostu różnego rodzaju ubezpieczeń w mieście, a zwłaszcza na wsi, rozwoju ochrony zdrowia, oświaty

i kultury jest jednak na zbyt niskim poziomie, czego dowodzi wciąż bardzo niski udział i powoli wzrastający udział budżetu państwa w dochodzie narodowym, służący głównie dla jego wtórnego podziału na cele socjalne⁶. Udział ten w Chinach wyniósł w 2013 r. 22,7% wobec 22,2% w roku 2012. W Brazylii, zacofanym kapitalistycznym kraju o podobnym dochodzie na mieszkańca jak w Chinach, wyniósł on w 2011 r. 23,8%, w Bułgarii 33,1%, w Polsce 38,5%, w Danii 56,0%, natomiast w USA 27,6%. Wydatki są na ogół nieco większe i pokrywane przez deficyt budżetowy. To zestawienie pokazuje, że zaspokajanie potrzeb socjalnych zarówno w Chinach, nazywających się krajem socjalistycznym, jak i w kapitalistycznej Brazylii jest niskie i potrzeby te są pokrywane w większości przez samą ludność. Podobnie jest w bogatym USA.

Inaczej jest w Europie Zachodniej, a zwłaszcza w krajach nordyckich, które można nazwać rozwiniętymi krajami kapitalistycznymi o małych sprzecznościach społecznych, gdzie prawie całość potrzeb socjalnych jest pokrywana z budżetu państwa. Polska stanowi przykład pośredni, gdzie stosunkowo duży udział budżetu państwa w PKB wynika z pozostałości zobowiązań ustrojowych PRL-u, wielkiej liczby emerytów i rencistów, która powstała w początku przemiany ustrojowej w wyniku ogromnego ograniczenia zatrudnienia. Bez przyznania tych emerytur i rent ogromna liczba pracowników, zwolniona z pracy, podniosłaby bunt i obaliła rodzący się kapitalizm. Próby kolejnych rządów w Polsce ograniczania tych świadczeń napotykały na zaciekły opór ludzi pracy, szczególnie ostatnio.

5. Kwestia mieszkaniowa

Niezwykle ważnym i nierozwiązanym problemem dla Chin jest kwestia mieszkaniowa. Już od wielu lat budownictwo mieszkaniowe w Chinach jest ogromne i dzięki niemu szybko, może najszybciej na świecie wzrasta stopień urbanizacji. Tym niemniej nie nadąża ono za potrzebami pracowników sezonowych, zatrudnionych w mieście, a będących migrantami ze wsi i nie mogących osiedlić się na stałe w miastach (system hukou). Liczba ich jest ogromna i wciąż wzrasta: w roku 2012 wynosiła 236 mln osób, a w 2013 r. 245 mln. Łącznie z rodzinami pozostałymi na wsi obejmuje ona większość ludności wiejskiej. W roku 2012 zbudowano w miastach 6,01 mln mieszkań, o ogólnej powierzchni 991 mln m², czyli o średniej wielkości 165 m². W roku 2013 odpowiednio 5,44 mln mieszkań o powierzchni 1114 m² i większej średniej powierzchni, bo aż 186 m². Co się tyczy mieszkań, których budowę rozpoczynano w tych latach, to ogólna powierzchnia w roku 2013 wynosiła aż 2012 mln m², przy średniej powierzchni mieszkania 222 m² [Lan Xinzheng 2013, s. 33]⁷. Jak więc widać,

⁶ Kwestie te są przedmiotem sporów teoretycznych i politycznych (zob. [Zhao Xiaoyan 2013b, s. 26-28]).

⁷ Problemy społeczne w Chinach pogłębiają się w związku z powolnym odchodzeniem od polityki jednego dziecka, szczególnie w mieście (por. [Wang Hairong 2014, s. 14-17]).

są to mieszkania o średnio bardzo dużej i wzrastającej wielkości, znacznie przekraczającej potrzeby średnio zamożnej rodziny 3-osobowej (co odpowiada warunkom ludności miejskiej w Chinach), mieszczącej się w granicach 60 m², podobnie jak w Polsce.

Gdyby w Chinach trzymano się polskich parametrów, to jest średnio 20 m² na osobę, to przyrost ludności miejskiej w latach 2012 i 2013 mógłby wynieść rocznie brutto ok. 50 mln osób, a uwzględniając naturalne ubytki istniejącej substancji mieszkaniowej (w tym głównie ruder), ok. 40 mln osób rocznie. W rzeczywistości wyniósł on w 2012 r. 21 mln osób, a w 2013 r. 19 mln osób. Wynika to z pobłażania władz dla zaspokajania wybujałych potrzeb mieszkaniowych najbogatszych grup ludności, co blokuje tak ważny ze względów ekonomicznych i społecznych szybki wzrost liczby pracowników sezonowych, którzy mogliby uzyskać stałe zamieszkanie w mieście. W wyniku blokady mieszkaniowej ci pracownicy sezonowi budują nadal wielką liczbę domów i mieszkań na wsi, zużywając na to wielką ilość materiałów budowlanych, w tym głównie cementu. Tak więc problemy mieszkaniowe pozostają nierozwiązane, nie głównie z przyczyn obiektywnych, ale niewłaściwie prowadzonej przez władze polityki mieszkaniowej, przy ogromnym nadmiarze materiałów budowlanych. Ma to również niezwykle negatywne skutki dla polityki rolnej, powodując dalsze utrzymanie się stukilkudziesięciu milionów małych gospodarstw rolnych, wyjątkowo nieefektywnych z punktu widzenia ekonomicznego i społecznego, co rzutuje negatywnie na całość rozwoju Chin (więcej zob. [Lan Xinzhen 2013, s. 33 i n.; Yin Pumin 2014b]). Jest to problem globalny, trudny do rozwiązania w państwach startujących z niskiego pułapu rozwoju [Wajda 2012, s. 194 i n.].

6. Zakończenie

Analiza rozwoju gospodarczo-społecznego Chin w latach 2013-2014 dowodzi, że mimo światowego kryzysu finansowo-ekonomicznego utrzymują one nadal wysokie tempo rozwoju, w granicach 7,4-7,7% rocznie. Kryzys spowodował jednak jego spowolnienie, pojawiły się także nowe „wąskie gardła”, np. ograniczenie eksportu. Dużym problemem społecznym jest pogłębiająca się dysproporcja między wąską grupą nowej burżuazji narodowej a olbrzymią większością strefy ubóstwa i biedy, co stawia pod znakiem zapytania deklarowane oficjalnie przez KPCh cele socjalistyczne. W Chinach w dalszym ciągu umacnia się kapitalizm państwowy.

Literatura

- An Gang, 2014, *Looking back at Xi's Diplomacy. China moves from a „low-profile” diplomatic outlook to a more engaged and globally concious approach*, Beijing Review, 25 XII.
- Blessing K., 2014, *Die sozialistische Zukunft. Kein Ende der Geschichte. Eine Streitschrift*, Edition Berolina, Berlin.

- Brzeziński Z., 1998, *Wielka szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, Bertelsmann Media, Warszawa.
- Brzeziński Z., 2004, *Wybór: dominacja czy przywództwo*, Znak, Kraków.
- Brzeziński Z., 2008, *Druga szansa*, Bertelsmann Media, Warszawa.
- Deng Xiaoping, 2007, *Chiny na drodze reform w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Dokumenty z 3. Posiedzenia Plenarnego 18. Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin*, Wydawnictwo „Kto jest Kim”, 2014, Warszawa.
- Firmanty L., 2013, *Afryka we współczesnej polityce Chińskiej Republiki Ludowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Green Desert. Inner Mongolia's Hobq Desert creates an oasis of wealth*, 2014, Beijing Review, no. 50, 11 XII.
- Hu Jintao, 2013, *Wystąpienie na XVIII Kongresie KPCh*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Hu Yue, 2012, *Throttling Down. Rising domestic spending easing effect of sluggish export on China's economy*, Beijing Review, no. 5, 2 II.
- Kołodko G.W., 2008, *Wędrujący świat*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Kołodko G.W., 2013, *Dokąd zmierza świat. Ekonomia polityczna przyszłości*, Wydawnictwo Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Lan Xinzheng, 2013, *Rapid Transformation. Looking back on the miraculous changes China has made since the reform and opening-up policies were introduced 35 years ago*, Beijing Review, 26 XII no. 52.
- Lan Xinzheng, 2014, *Rural transformation. Key goals for rural set by the Central Government*, Beijing Review, no. 2, 9 I.
- Preliminary Accounting Results of GDP in 2014*, National Bureau of Statistics of China, dane za 2014 r., <https://attachment.googleusercontent.com/attachment/u/0/?ui=e2dbb15> (19.02.2015).
- Rakowski M., *Przemiany i szanse socjalizmu w konfrontacji z kapitalizmem od czasów Marksa po bliską przyszłość*, Stowarzyszenie Marksistów Polskich, Warszawa 2014.
- Samir A., *Zmurszały kapitalizm*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2004.
- Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2013 National Economic and Social Development*, 2014, National Bureau of Statistics of China, February 24, www.english.xinhua.net.com (15.03.2014).
- Stiglitz J.E., *Globalizacja*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Wajda A., 2011, *Globalizacja. Społeczeństwo i jego rozwój*, Instytut Wydawniczy „Książka i Prasa”, Warszawa.
- Wang Hairong, 2014, *Deciding on a Second Child. More and more regions have relaxed their family planning policies and are allowing some couples to have more offspring*, Beijing Review, no. 19, 8 V.
- Wiktor Z., 2008, *Chiny na drodze socjalistycznej modernizacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Wiktor Z., 2014a, *Koncepcja naukowego rozwoju Chin w świetle 18. Kongresu KPCh*, [w:] Marszałek-Kawa J. (red.), *Globalna potęga Chin. Czynniki i perspektywy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Wiktor Z., 2014b, *Podstawowe problemy Chin w świetle przebiegu 18. Kongresu KPCh – listopad 2012 roku*, [w:] Wolański M.S., Olszewski W. (red.), *Studia z Nauk Społecznych*, Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki, Polkowice.
- Wiktor Z., 2015, *Euroceptycy czy przeciwnicy Unii Europejskiej*, [w:] Kuczma P. (red.), *Polska wobec standardów Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki, Polkowice.
- Wiktor Z., Rakowski M., 2012, *Rozwój i prognozy przyszłości Chin w zmieniającym się świecie*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Wiktor Z., Rakowski M., 2013, *Analysis of the issue of „Chinese dream” and presentation of proposal on some important elements of this “dream” to implement them as a new idea of the Chinese*

- Marxism in 21st century. /w:/ Essay Collection. International Conference: Marxism and Socialism in the 21st Century*, Sponsor: Wuhan University, China; Organizer: School of Marxism, Wuhan University, December 7-8, p. 433-458 (English) and s. 459-478 (Chinese).
- Yin Pumin, 2014a, *Cleaning Up the Air. Heavy smog has prompted the government to reconsider its strategies*, Beijing Review, no. 2, 9 I.
- Yin Pumin, 2014b, *Feeding the future. New challenges in ensuring food security require new solutions*, Beijing Review, no. 1, 2 I.
- Yin Pumin, 2014c, *Striving for Equality. China remains determined to reform its income distribution system and to narrow the wealth gap*, Beijing Review, no. 8, 20 II.
- Yu Lintao, 2013, *Setting the Tone. Informal summit bears unique significance for Sino-US relations*, Beijing Review, no. 25, 20 VI.
- Zhou Xiaoyan, 2013a, *Changes of the Way. China unveils a series of market-oriented reforms for the stock markets*, Beijing Review, no. 50, 12 XII.
- Zhou Xiaoyan, 2013b, *The Chinese Dream. Experts and officials convened at the International Dialogue on the Chinese Dream to discuss what the nation envisions for the future*, Beijing Review, no. 51, 19 XII.
- Zhou Xiaoyan, 2013c, *Weighing in: The Chinese Dream. Experts and officials convened at the International Dialogue on the Chinese dream to discuss what the nation envisions for the future*, Beijing Review, 19 XII.
- Zhou Xiaoyan, 2014, *Pointing the Way Forward. China's top leadership convenes to map out economic and reform plans for 2015*, Beijing Review, no. 51, 18 XII.